

УДК 336.77
JEL: E42; E44; G21
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-6-164-171>

ОЦІНКА РИНКУ МІЖБАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

©2023 РОМАШКО О. М., МАРИНЧАК Л. Р., МАЦЬКІВ Р. Т.

УДК 336.77
JEL: E42; E44; G21

Ромашко О. М., Маринчак Л. Р., Мацьків Р. Т. Оцінка ринку міжбанківських кредитів системно важливих банків в Україні

Метою дослідження є оцінка стану міжбанківського кредитування системно важливих банків в Україні з урахуванням сучасних умов функціонування економіки. У статті проаналізовано динаміку кількості банківських установ за 2008–2023 рр., визначено причини та наслідки їх значного скорочення. Визначено суть і значення системно важливих банків; описано підходи та принципи надання банківським установам статусу системно важливих (СВБ); виокремлено особливі умови виведення з ринку СВБ в умовах воєнного стану. Здійснено всебічний аналіз стану міжбанківського кредитування системно важливих банків в Україні протягом 2019–2022 рр., зокрема досліджено загальну суму отриманих міжбанківських кредитів, активність СВБ щодо залучення міжбанківських кредитів (МБК) за їх часткою в загальному обсязі зобов'язань, за часткою МБК у валюті балансу та відношення МБК до власного капіталу протягом аналізованого періоду. Результати проведеного дослідження вказують на те, що саме міжбанківські кредити відзначаються швидкою реакцією на зміни кон'юнктури фінансового ринку. Встановлено, що системно важливі банки України зменшують свою залежність від міжбанківського фінансування, що на практиці означає їх фінансову стабільність і міцність. Доведено, що досліджувані банки при формуванні ресурсної бази намагаються уникати високої частки міжбанківських кредитів як у загальному обсязі мобілізованих коштів, так і порівняно з власним капіталом, оскільки МБК є найдорожчими інструментами поповнення ресурсної бази комерційних банків. Акцентовано на важливих досягненнях системної реформи банківського сектора, що привела до очищення вітчизняного ринку від слабких і ненадійних банків та побудови в Україні банківської системи західного зразка із дотриманням світових стандартів ведення банківського бізнесу. Завдяки належному регулюванню та контролю НБУ за дотриманням комерційними банками встановлених норм і правил ведення банківського бізнесу вітчизняна банківська система стійко переносить всі сучасні виклики та навіть в умовах повномасштабної війни доводить свою фінансову стійкість і надійність, зберігаючи довіру клієнтів та визнання міжнародних партнерів.

Ключові слова: міжбанківські кредити, системно важливі банки, зобов'язання, власний капітал.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 10.

Ромашко Олександра Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: les.rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-2733>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2310986>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221958216>

Маринчак Лілія Романівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: lmarynchak@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8422-8114>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/G-1958-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57199328298>

Мацьків Романа Тарасівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри теорії економіки та управління, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76019, Україна)

E-mail: chrt50_32@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6012>

UDC 336.77
JEL: E42; E44; G21

Romashko O. M., Marynchak L. R., Matskiv R. T. Assessing the Interbank Loans Market of the Systemically Important Banks in Ukraine

The aim of the study is to assess the state of interbank lending to the systemically important banks in Ukraine, taking into account the current conditions of functioning of the economy. The article analyzes the dynamics of the number of banking institutions for 2008–2023, identifies the causes and consequences of their significant reduction. The essence and significance of systemically important banks are determined; approaches and principles of granting banking institutions the status of systemically important (SIB) are described; special conditions for withdrawal of SIB from the market under martial law have been allocated. A comprehensive analysis of the state of interbank lending to systemically important banks in Ukraine during 2019–2022 was carried out, in particular, the total amount of interbank loans received, the activity of the SIBs to attract interbank loans (IBCs) by their share in the total amount of liabilities, by the share of IBC in the balance sheet currency and the ratio of IBC to equity during the analyzed period were examined. The results of the carried out study indicate that it is interbank loans that are characterized by a quick reaction to changes in financial market conditions. It has been determined that systemically important banks of Ukraine reduce their dependence on interbank financing, which in practice means their financial stability and strength. It is proved that the studied banks, when forming the resource base, try to avoid a high share of interbank loans both in the total amount of mobilized funds and in comparison with equity, since IBCs are the most expensive instruments for replenishing the resource base of commercial banks. Emphasis is placed on important achievements of the systemic reform of the banking sector, which led to the cleansing of the domestic market from weak and unreliable banks and the construction of a Western-style banking system in Ukraine in compliance with world standards of banking business. Thanks to proper regulation and control on the part of the NBU over the observance by commercial banks of the established norms and rules of conducting banking business, the domestic banking system steadfastly endures all modern challenges and even in conditions of a full-scale war proves its financial stability and reliability, maintaining customer trust and recognition of international partners.

Keywords: interbank loans, systemically important banks, liabilities, equity.

Fig.: 1. **Tabl.:** 4. **Bibl.:** 10.

Romashko Oleksandra M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: les.rom@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7560-2733>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/2310986>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221958216>

Marynchak Liliya R. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Finance, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: lmarynchak@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8422-8114>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/G-1958-2019>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57199328298>

Matskiv Romana T. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Theory of Economics and Management, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76019, Ukraine)

E-mail: chrt50_32@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2966-6012>

Для ефективного функціонування банківських установ розроблено різні механізми та інструменти їх забезпечення необхідним капіталом. За умов, коли банківська система потребує нарощення капіталу, одним із таких інструментів може стати запозичення фінансових ресурсів на міжбанківському та фондовому ринках. Міжбанківські кредити є головним джерелом запозичених коштів, що використовуються з метою підтримки кредитного потенціалу, підтримки поточної ліквідності та отримання доходів від рентабельних вкладень. З одного боку, комерційні банки отримують необхідний для управління їх ліквідністю обсяг ресурсів, але водночас вони нарощують обсяг позичкового капіталу, тобто банківська установа сама виступає ініціатором збільшення позикових і недепозитних зобов'язань перед кредиторами. Тому важливо відзначити, що ефективність управління залученими та позиченими ресурсами набуває особливого значення через необхідність їх повернення. Це підкреслює актуальність оцінки ринку міжбанківських кредитів, особливо за умов підвищених ризиків під час воєнного стану в країні, коли зростають виплати за поточними зобов'язаннями,

Сьогодні надійність функціонування банківської системи має особливо важливе значення, і ця надійність забезпечується роботою системно важливих банків, що визначають загальні тенденції та впливають на результат роботи системи загалом, тому дослідження доцільно звзунти до аналізу ринку міжбанківського кредитування групи системно важливих банків.

Наукові дослідження у сфері міжбанківського кредитування налічують велику кількість праць. Зокрема, в роботах Гальчинського А., Дзюблюка О., Лук'яненка Д., Лисенкової Ю., Мозкового О., Сокальського В., Пересади А., Савчука М., Юценка В. обґрунтовано теоретичні та практичні аспекти розвитку ринку міжбанківських кредитів, визначено роль

даного інструмента в забезпеченні ресурсами банківських установ на мікро- та макрорівнях. Також значна увага вчених присвячена проблемам функціонування ринку міжбанківського кредитування (Мороз А., Савлук М., Сало І., Ларіонова К.); значенню міжбанківського кредитування в розвитку банківської системи (Кузьмак О., Костюк О.); проблемам ефективної діяльності банків у кредитуванні (Лютій І., Луців Б., Кабушкін С., Камінський А., Прядко В.). Разом із тим, попри доволі значний доробок досліджень науковців у цій сфері, за сучасних умов воєнного стану особливої уваги заслуговують проблеми фінансування економіки через системно важливі банки, тому питання міжбанківського кредитування саме цієї групи банків, а також оцінка можливих ризиків, пов'язаних із надзвичайним станом, набувають підвищеного інтересу та значення.

Метою статті є оцінка стану міжбанківського кредитування системно важливих банків в Україні із урахуванням сучасних умов функціонування економіки.

В умовах воєнного стану та економічної невизначеності потреба банківських установ в оперативних і позичкових інструментах для здійснення виплат за поточними зобов'язаннями постійно зростає [1, с. 16]. Саме тому міжбанківське кредитування набуває особливого значення в економіці країни, оскільки є не лише додатковим джерелом коштів для підтримання ліквідності комерційних банків, а й визначає фінансову стабільність як банківської системи, так і економіки в цілому [2, с. 36].

Для оцінки ринку міжбанківського кредитування ми використовували показники системно важливих банків України, оскільки ці установи мають значний вплив і формують найбільшу частку значень усіх банківських показників.

У банківській системі України станом на 01.05.2023 р. налічувалося 65 комерційних банків.

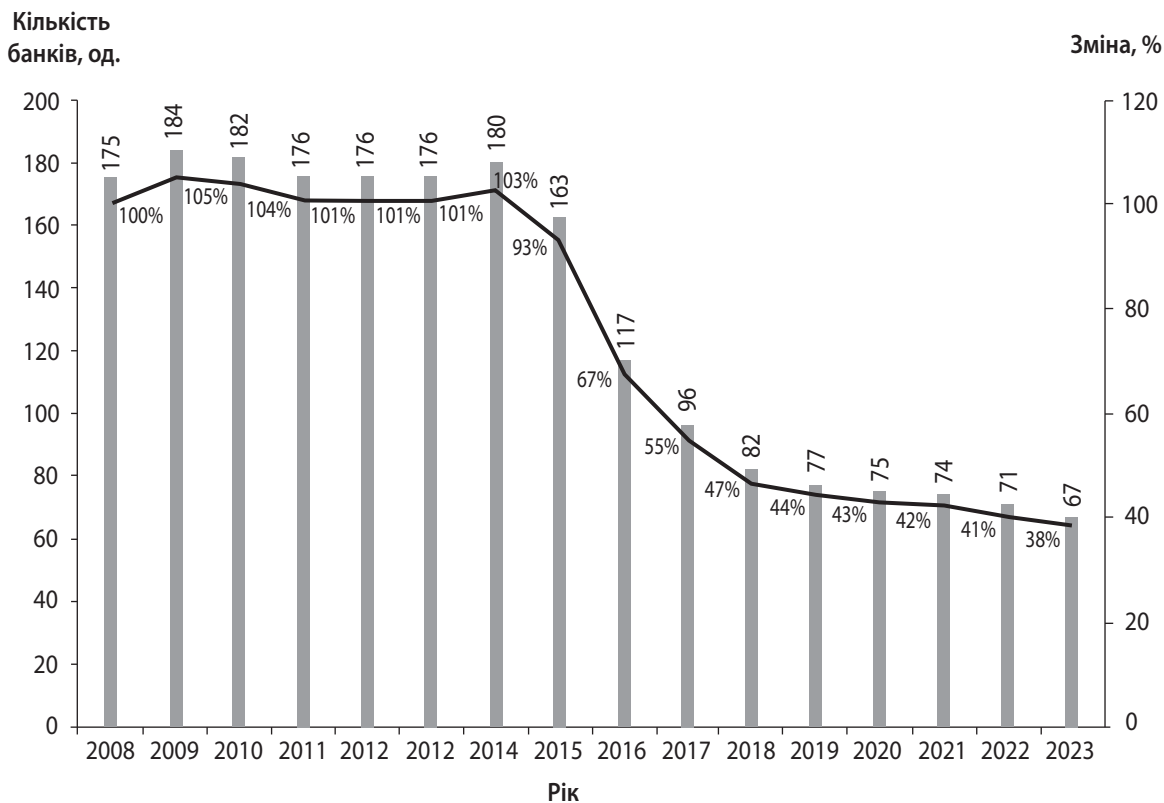

Рис. 1. Динаміка кількості комерційних банків

Джерело: сформовано за [3].

Варто відзначити, що за час незалежності максимальна кількість банківських установ була станом на 01.01.2009 р. – 184 (рис. 1). Найбільша кількість банків була виведена з ринку протягом 2014–2016 рр., а ті, що залишилися, були докапіталізовані під час системної реформи банківського сектора, їх фінансова стійкість і ліквідність значно підвищилась, і дотепер більшість з них складають надійний «кістяк» сучасної банківської системи України.

До певних банківських установ, які називаються *системно важливими банками* (СВБ), приділяється підвищена увага з боку НБУ – для збереження фінансової стабільності. Системно важливий банк – це банківська установа, діяльність якої впливає на стабільність усієї банківської системи. Регулятор щороку визначає перелік системно важливих банків та здійснює посилений нагляд за ними.

У 2021 р. до переліку СВБ було включено 13 банківських установ, а буфер системної важливості становив [4]:

- ✦ 1% – для А-Банку, Альфа Банку, ОТП Банку, Банку «Південний», ПУМБу, Райффайзен Банку Аваль, ТАС Банку, УкрСиббанку та Універсал Банку;
- ✦ 1,5% – для Ощадбанку, Укргазбанку, Укр-ексімбанку;
- ✦ 2% – для ПриватБанку.

У наступному, 2022 р., до СВБ було включено Кредобанк (буфер системної важливості 1%) і збільшено буфер системної важливості для Сенс Банку (Альфа Банку) [5].

6 жовтня 2022 р. Верховна Рада ухвалила закон про виведення з ринку СВБ в умовах воєнного стану [6]. Основні моменти закону такі:

- ✦ націоналізація СВБ відбуватиметься через процедуру віднесення банку до категорії неплатоспроможних, однак не потребуватиме докапіталізації державою – продаж банку за 1 грн буде проводитися незалежно від фактичного розміру регулятивного капіталу банку;
- ✦ відшкодування вартості акцій акціонерам (у разі її перевищення 1 грн за висновком аудиторської компанії) буде можливим тільки після компенсації збитків державі Україна від РФ і виключно за рахунок таких коштів.

За результатами щорічного перегляду до переліку СВБ у 2023 р. включено АТ «Креді Агріколь Банк». Таким чином, оновлений перелік зараз налічує 15 банківських установ [7]. Серед цих установ 4 державних банки (Ощадбанк, Укргазбанк, Укрексімбанк, ПриватБанк), 6 комерційних банків іноземних банківських груп (ОТП Банк, Райффайзен Банк Аваль, УкрСиббанк, Сенс Банк, Кредобанк і Креді Агріколь Банк) та 5 банків з приватним капіталом

(Банк «Південний», ПУМБ, А-Банк, Універсал Банк, ТАС Банк).

Для кращого розуміння місця СВБ на ринку міжбанківських кредитів розглянемо в динаміці активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів (МБК) впродовж 2019–2022 рр. (станом на кінець відповідного року) (табл. 1).

Упродовж аналізованого часового горизонту АТ «Укрсиббанк» не залучав позикові кошти від інших банків. Слід відмітити, що дана банківська установа є частиною міжнародної фінансової групи BNP Paribas, яка входить до числа найбільших банків світу, і фінансування потреб банку здійснюється головним чином за рахунок материнської компанії.

За даними НБУ встановлено, що у 2019 р. АТ «Креді Агріколь Банк» та АТ «А-Банк» залучили найменшу суму міжбанківських кредитів (7 та 11 млн грн відповідно), що свідчить про достатні внутрішні резерви та засоби для фінансування власних потреб і, як наслідок, відсутність потреби залучати зовнішні ресурси. У цьому ж році АТ «Ощадбанк» залучив найбільшу суму – 4237 млн грн, що свідчить про додаткову потребу в зовнішньому фінансуванні для задоволення своїх потреб у ліквідності та/або для розширення своєї діяльності. Це також є результатом високого рівня витрат банку, зростання попиту на його послуги або потреби в рефінансуванні.

На кінець аналізованого 2022 р. найменше міжбанківських кредитів залучили АТ «ОТП Банк» та АТ КБ «ПриватБанк» (лише 0,231 та 0,329 млн грн відповідно), а найбільше – АБ «Укргазбанк», а саме, 5568 млн грн.

Загалом у 2019 р. АТ КБ «ПриватБанк» як найбільший український банк займав лише восьме місце за сумою залучення міжбанківських кредитів серед інших банків, а на кінець наступних трьох років займає третє, що вказує на зменшення залежності банку від зовнішніх ресурсів та стабільну фінансову позицію.

Для виявлення рівня залежності величину МБК порівнюють зі значенням залучених і позичених коштів (табл. 2).

Слід відмітити, що найбільшим обсягом зобов'язань відзначився АТ КБ «ПриватБанк». Проте інші державні банки також залучають значні обсяги ресурсів. Крім того, у більшості СВБ встановлено позитивний тренд до нарощення величини зобов'язань (окрім АБ «Укргазбанк») упродовж останніх двох років. Також зафіксовано певне скорочення ресурсної бази у 2022 р. у ряді банків: АТ «Таскомбанк», АБ «Південний» та АТ «Сенс Банк», що є наслідком, насамперед, функціонування в умовах надзвичайного стану. За умов підвищених ризиків банкам вкрай важко нарощувати ресурсну базу, зокрема за рахунок депозитів. Попри загальну картину зростання депозитного портфеля банків навіть в умовах війни, окремим установам не вдалося втрима-

Таблиця 1

Активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за 2019–2022 рр.

Банк/Період	Загальна сума отриманих міжбанківських кредитів, млн грн				Місце за сумою отриманих міжбанківських кредитів (за зростанням)			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «ПриватБанк»	201	2	2	0,329	8	3	3	3
АТ «Ощадбанк»	4237	4517	3065	2678	15	14	13	13
АТ «Укресімбанк»	759	1471	4173	3643	10	12	14	14
АБ «Укргазбанк»	3281	2505	4779	5568	14	13	15	15
АТ «Райффайзен Банк»	193	238	196	2376	7	7	7	12
АТ «Укрсиббанк»	0	0	0	0	1	1	1	1
АТ «ОТП Банк»	189	0,132	1	0,231	6	2	2	2
АТ «Сенс Банк»	50	130	83	32	4	5	5	5
АТ «Креді Агріколь Банк»	7	2	13	4	2	3	4	4
АТ «Кредобанк»	1538	539	712	971	13	8	10	9
АТ «ПУМБ»	934	1356	1445	2324	11	11	12	11
АТ «Універсал Банк»	64	298	597	352	5	6	9	8
АБ «Південний»	1020	977	852	998	12	10	11	10
АТ «Таскомбанк»	585	546	483	193	9	9	8	6
АТ «А-Банк»	11	49	90	252	3	4	6	7

Джерело: складено авторами за [8].

Активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за часткою МБК у загальному обсязі зобов'язань за 2019–2022 рр.

Банк/Період	Загальний обсяг зобов'язань банку, млн грн				Частка МБК у загальному обсязі зобов'язань, %			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «ПриватБанк»	259577	334115	340642	491895	0,0774	0,0006	0,0006	0,0001
АТ «Ощадбанк»	231313	213787	215017	250024	1,8317	2,1129	1,4255	1,0711
АТ «Укресімбанк»	131432	182511	179639	232168	0,5775	0,8060	2,3230	1,5691
АБ «Укргазбанк»	111081	134231	111641	124581	2,9537	1,8662	4,2807	4,4694
АТ «Райффайзен Банк»	79202	98656	116156	159493	0,2437	0,2412	0,1687	1,4897
АТ «Укрсиббанк»	46520	64225	68714	95687	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
АТ «ОТП Банк»	37114	49394	58802	79374	0,5092	0,0003	0,0017	0,0003
АТ «Сенс Банк»	63389	87969	102806	69065	0,0789	0,1478	0,0807	0,0463
АТ «Креді Агріколь Банк»	30156	44307	48172	66486	0,0232	0,0045	0,0270	0,0060
АТ «Кредобанк»	16549	22106	29273	34932	9,2936	2,4383	2,4323	2,7797
АТ «ПУМБ»	46369	65579	92087	100077	2,0143	2,0677	1,5692	2,3222
АТ «Універсал Банк»	16093	31303	50863	77056	0,3977	0,9520	1,1737	0,4568
АБ «Південний»	23846	33018	43883	41620	4,2774	2,9590	1,9415	2,3979
АТ «Таскомбанк»	16631	21056	27714	26099	3,5175	2,5931	1,7428	0,7395
АТ «А-Банк»	5511	7991	12179	15348	0,1996	0,6132	0,7390	1,6419

Джерело: складено та розраховано авторами за [8].

ти вкладників, що негативним чином позначилося на обсягах їх ресурсного потенціалу.

Проаналізувавши активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за часткою МБК у загальному обсязі зобов'язань банків (див. табл. 2), можна зробити такі висновки: частка МБК у загальному обсязі зобов'язань «ПриватБанку» зменшувалась протягом 2019–2022 рр. від 0,0774% до 0,0001%, що зумовлено щорічним скороченням суми отриманих міжбанківських кредитів і збільшенням обсягу зобов'язань банку. Це є свідченням того, що банк зменшує свою залежність від міжбанківського фінансування шляхом нарощення депозитного портфеля та інших джерел фінансування.

Таку ж тенденцію до зменшення частки МБК у загальному обсязі зобов'язань спостерігаємо в АТ «Таскомбанк»: від 3,5175% до 0,7395%, АТ «Кредобанк»: від 9,2936% до 2,7797%, АТ «Південний»: від 4,2774% до 2,3979%, АТ «Креді Агріколь Банк»: від 0,0232% до 0,0060%, АТ «ОТП Банк»: від 0,5092% до 0,0003% і АТ «Сенс Банк»: від 0,0789% до 0,0463%.

У всіх інших банках (АТ «Укресімбанк», АТ «Райффайзен Банк», АТ «ПУМБ», АБ «Укргазбанк», АТ «Ощадбанк», АТ «А-Банк», АТ «Універсал Банк») спостерігається тенденція до зростання частки МБК у загальному обсязі зобов'язань, що свідчить про їхню залежність від міжбанківського кредитування для покриття своїх зобов'язань.

Загалом варто відзначити незначний рівень залежності СББ від міжбанківських кредитів, оскільки частка отриманих кредитів не перевищує 5% зобов'язань. Більшість науковців вважають, що оптимальна частка отриманих міжбанківських кредитів у залучених коштах не повинна перевищувати 20%, а критичною межею є 30%, оскільки високий рівень зазначеного коефіцієнта є свідченням фінансової залежності банку від зовнішніх джерел фінансування. Крім того, оскільки МБК є найдорожчим видом ресурсів, то їх надмірний рівень негативно впливає на середню вартість ресурсної бази, а, відповідно, і на величину прибутку комерційного банку [9, с. 73].

Також величину отриманих МБК порівнюють із валютою балансу, тобто всією ресурсною базою: власними, залученими та позиченими коштами (табл. 3).

Оптимальне значення частки отриманих міжбанківських кредитів у валюті балансу має бути не більше 25% [10, с. 366]. Аналізуючи активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за часткою МБК у валюті балансу протягом 2019–2022 рр., бачимо, що частка МБК у валюті балансу АТ КБ «ПриватБанк», як і його частка МБК у загальному обсязі зобов'язань банку, також зменшилась – від 0,0364% до 0,00004%, що пов'язане зі зменшенням загальної суми міжбанківських кредитів і збільшенням валюти балансу – від 552 058 тис. грн до 737 417 тис. грн.

Активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за часткою МБК у валюті балансу за 2019–2022 рр.

Банк/Період	Валюта балансу, млн грн				Частка МБК у валюті балансу, %			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «ПриватБанк»	552058	566179	582851	737417	0,0364	0,0004	0,0003	0,00004
АТ «Ощадбанк»	314674	268759	249937	298195	1,3465	1,6807	1,2263	0,8981
АТ «Укрексімбанк»	202212	245631	210062	257910	0,3753	0,5989	1,9866	1,4125
АБ «Укргазбанк»	127452	151660	130263	145659	2,5743	1,6517	3,6687	3,8226
АТ «Райффайзен Банк»	95158	113628	133651	187264	0,2028	0,2095	0,1467	1,2688
АТ «Укрсиббанк»	55546	74638	79519	113384	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
АТ «ОТП Банк»	49297	62824	73425	100416	0,3834	0,0002	0,0014	0,0002
АТ «Сенс Банк»	87904	112964	125348	95932	0,0569	0,1151	0,0662	0,0334
АТ «Креді Агріколь Банк»	37243	52053	56671	79245	0,0188	0,0038	0,0229	0,0050
АТ «Кредобанк»	19867	26173	33989	41619	7,7415	2,0594	2,0948	2,3331
АТ «ПУМБ»	63215	80871	110134	127592	1,4775	1,6767	1,3120	1,8214
АТ «Універсал Банк»	20103	36926	60207	94806	0,3184	0,8070	0,9916	0,3713
АБ «Південний»	28155	37387	49027	49655	3,6228	2,6132	1,7378	2,0099
АТ «Таскомбанк»	19965	24715	31646	32308	2,9301	2,2092	1,5263	0,5974
АТ «А-Банк»	8203	10878	15951	22072	0,1341	0,4505	0,5642	1,1417

Джерело: складено та розраховано авторами за [8].

Також варто зауважити, що найбільший обсяг валюти балансу спостерігається в АТ КБ «ПриватБанк», що ще раз підкреслює економічну силу даного банку.

Щодо інших банків, можна зробити такий самий висновок: частка МБК у зобов'язаннях зменшилась, відповідно, і частка МБК у валюті балансу також зменшилась, і навпаки. Це ще раз свідчить про зменшення чи збільшення залежності банків від міжбанківського кредитування.

Отже, за даним співвідношенням також спостерігається незначний рівень залежності СБВ, оскільки частка отриманих кредитів не перевищує 7% зобов'язань.

Додатково може розраховуватись коефіцієнт відношення міжбанківських кредитів до власного капіталу (табл. 4). Значення даного коефіцієнта не повинне перевищувати трьох розмірів власного капіталу, або 300%.

Таким чином, проаналізувавши активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за відношенням МБК до власного капіталу протягом 2019–2022 рр., бачимо, що власний капітал протягом аналізованого періоду мав різновекторну динаміку: в деяких банках спостерігалася тенденція до його збільшення, а десь – навпаки. Спільною рисою є те, що до 2022 р. практично в усіх банках власний капітал поступово збільшувався, а за 2022 р. – рік, коли почалося повномасштабне

вторгнення РФ до України – показник обсягу власного капіталу скоротився, причому для окремих банків досить суттєво. Зокрема, АТ «Укрексімбанк», наростивши обсяг власного капіталу з 8,9 млрд грн у 2019 р. до 12,4 млрд грн у 2021 р., за 2022 р. повернувся до 4,3 млрд грн. Це, своєю чергою, призвело до додаткової потреби в ресурсах, і відношення МБК до власного капіталу склало 85,5%. Подібна ситуація склалася і в АБ «Укргазбанк».

Загалом відношення МБК до власного капіталу у всіх банках становить менше 100%. Якщо відношення є низьким, це може свідчити про фінансову стабільність і міцність банку. Більш низьке відношення означає, що банк має менші зобов'язання та більшу можливість впоратися зі змінами на ринку та фінансовими стресовими ситуаціями. Результати аналізу вказують, що системно важливі банки України мають доволі низьку залежність від міжбанківського кредитування, відповідно банківську систему можна вважати стійкою до стресів, стабільною та високоліквідною.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок що саме міжбанківські кредити, з-поміж усіх існуючих у сучасних умовах фінансових інструментів, відзначаються швидкою реакцією на зміни кон'юнктури фінансового ринку. Встановлено, що системно важливі банки України зменшують свою залежність від міжбанківського фінансування протягом аналізованого періоду, що вказує на їх фінансову

Активність системно важливих банків щодо залучення міжбанківських кредитів за відношенням МБК до власного капіталу протягом 2019–2022 рр.

Банк/Період	Власний капітал, млн грн				Відношення МБК до власного капіталу, %			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
АТ КБ «ПриватБанк»	54 529	52 824	66 614	57 789	0,3686	0,0038	0,0030	0,0006
АТ «Ощадбанк»	19 552	21 935	21 870	22 163	21,6704	20,5927	14,0146	12,0832
АТ «Укресімбанк»	8 905	10 324	12 447	4 260	8,5233	14,2484	33,5262	85,5164
АБ «Укргазбанк»	8 254	8 549	11 631	6 916	39,7504	29,3017	41,0885	80,5090
АТ «Райффайзен Банк»	13 016	12 892	15 580	17 055	1,4828	1,8461	1,2580	13,9314
АТ «Укрсиббанк»	6 779	8 091	9 545	13 104	0,0000	0,0000	0,0000	0,0000
АТ «ОТП Банк»	7 774	9 572	11 060	11 631	2,4312	0,0014	0,0090	0,0020
АТ «Сенс Банк»	8 519	9 623	12 906	6 117	0,5869	1,3509	0,6431	0,5231
АТ «Креді Агріколь Банк»	5 156	6 101	6 699	6 082	0,1358	0,0328	0,1941	0,0658
АТ «Кредобанк»	2 586	3 122	3 948	4 038	59,4741	17,2646	18,0344	24,0466
АТ «ПУМБ»	9 067	9 684	12 561	11 696	10,3011	14,0025	11,5039	19,8700
АТ «Універсал Банк»	1 703	2 660	6 724	9 204	3,7581	11,2030	8,8786	3,8244
АБ «Південний»	2 837	3 103	3 758	4 190	35,9535	31,4857	22,6716	23,8186
АТ «Таскомбанк»	2 580	2 997	3 124	3 234	22,6744	18,2182	15,4609	5,9678
АТ «А-Банк»	921	1 235	2 199	2 418	1,1944	3,9676	4,0928	10,4218

Джерело: складено та розраховано авторами за [8].

стабільність і міцність. Досліджувані банки при формуванні ресурсної бази намагаються уникати високої частки міжбанківських кредитів як у загальному обсязі мобілізованих коштів, так і порівняно з власним капіталом, оскільки міжбанківські кредити є найдорожчими інструментами поповнення ресурсної бази комерційних банків.

Також важливим досягненням системної реформи банківського сектора вважаємо очищення вітчизняного ринку від слабких і ненадійних банків та приведення системи до світових стандартів ведення банківського бізнесу.

Завдяки належному контролю НБУ за дотриманням комерційними банками встановлених норм і правил ведення банківського бізнесу вітчизняна банківська система стійко перенесла всі сучасні виклики, і навіть в умовах повномасштабної війни системно важливі банки довели свою стійкість і платоспроможність, зберігши довіру клієнтів та визнання міжнародних партнерів. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Галапуп Л. О. Сучасні тенденції функціонування ринку міжбанківського кредитування в Україні. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 24. № 2. С. 15–21. URL: <http://dspace.wnu.edu.ua/bitstream/316497/8377/1/4.pdf>
2. Ларіонова К. Л., Відлацький В. А. Теоретичні аспекти визначення міжбанківського кредитного ринку та його сучасний стан в Україні. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 32–37.

3. Кількість банків в Україні (2008–2023). Мінфін : вебсайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
4. Оновлений список системно важливих банків. Національний банк України : вебсайт. 01.03.2021. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928#>
5. НБУ розширив перелік системно важливих банків. Тепер їх 14. Ліга. Фінанси : вебсайт. 10.03.2022. URL: <https://finance.liga.net/ua/bank/novosti/nburasshiril-spisok-sistemno-vajnyh-bankov-teper-ih-14>
6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей виведення з ринку системно важливого банку в умовах воєнного стану» від 06.10.2022 р. № 2643-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2643-20#Text>
7. Національний банк оновив перелік системно важливих банків. Національний банк України : вебсайт. 10.03.2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-16072#>
8. Наглядова статистика. Національний банк України : вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>
9. Чуб П., Бернацька О. Роль залучених ресурсів в забезпеченні фінансової стійкості банку. *Ринок цінних паперів України*. 2015. № 9–10. С. 69–74. URL: <http://securities.usmdu.org/PDF/941.pdf>
10. Величкін В. О., Столпак А. О. Управління формуванням ресурсної бази банку в умовах макрота мікроекономіки. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 362–368. URL: http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/2300/1/ecfor_2015_3_58.pdf

REFERENCES

- Chub, P., and Bernatska, O. "Rol zaluchenykh resursiv v zabezpechenni finansovoi stiiikosti banku" [The Role of Funds Raised in Satisfying of Bank's Financial Stability]. *Rynok tsinnykh paperiv Ukrainy*, no. 9-10 (2015): 69-74. <http://securities.usmdi.org/PDF/941.pdf>
- Halapup, L. O. "Suchasni tendentsii funktsionuvannia rynku mizhbankivskoho kredytuvannia v Ukraini" [Current Trends of Functioning of the Interbank Lending Market in Ukraine]. *Ekonomichniy analiz*, vol. 24, no. 2 (2016): 15-21. <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/8377/1/4.pdf>
- "Killist bankiv v Ukraini (2008-2023)" [Number of Banks in Ukraine (2008-2023)]. Minfin : vebсайт. <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/>
- [Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2643-20#Text>
- Larionova, K. L., and Vidlatskiy, V. A. "Teoretychni aspekty vyznachennia mizhbankivskoho kredytnoho rynku ta yoho suchasnyi stan v Ukraini" [Theoretical Aspects of the Definition of the Interbank Credit Market and Its Current State in Ukraine]. *Finansovy prostir*, no. 2 (2015): 32-37.
- "Nahliadova statystyka" [Supervisory Statistics]. Natsionalnyi bank Ukrainy : vebсайт. <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#2>
- "Natsionalnyi bank onovyv perelik systemno vazhlyvykh bankiv" [The National Bank Has Updated the List of Systemically Important Banks]. Natsionalnyi bank Ukrainy : vebсайт. March 10, 2023. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-16072#>
- "NBU rozshyryv perelik systemno vazhlyvykh bankiv. Teper yikh 14" [The NBU Expanded the List of Systemically Important Banks. Now There Are 14 of Them]. Liha. Finansy : vebсайт. March 10, 2022. <https://finance.liga.net/ua/bank/novosti/nbu-rasshiril-spisok-sistemno-vajnyh-bankov-teper-ih-14>
- "Onovlenyi spysok systemno vazhlyvykh bankiv" [Updated List of Systemically Important Banks]. Natsionalnyi bank Ukrainy : vebсайт. March 01, 2021. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-onoviv-perelik-sistemno-vajlivih-bankiv-10928#>
- Velychkin, V. O., and Stolpak, A. O. "Upravlinnia formuvanniam resursnoi bazy banku v umovakh makro- ta mikroekonomiky" [Management of Forming the Banks' Resources in Macro- and Microeconomics Conditions]. *Ekonomichniy forum*, no. 3 (2015): 362-368. http://212.1.86.13/jspui/bitstream/123456789/2300/1/ecfor_2015_3_58.pdf

УДК 336.71.078.3

JEL: E58; G28

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-6-171-178>

РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ БАНКІВ: СВІТОВА ПРАКТИКА ТА ДОСВІД УКРАЇНИ

©2023 ТОМАРОВИЧ Т. В.

УДК 336.71.078.3

JEL: E58; G28

Томарович Т. В. Ризик-орієнтований підхід до управління фінансовими потоками банків: світова практика та досвід України

У статті висвітлені світова практика та досвід України управління фінансовими потоками банку з урахуванням ризик-орієнтованого підходу. Доведено, що досвід України, який застосовується на практиці в управлінні фінансовими потоками банку з урахуванням ризик-орієнтованого підходу, відповідає вимогам міжнародних стандартів групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму (FATF), Базельським принципом ефективного банківського нагляду, директивам і регламентам Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу у сфері запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму. Проведено порівняльний аналіз рекомендацій FATF з управління ризиком і моделей управління ризиками в Україні (однорівневої та дворівневої) та доведено ефективність їх використання. Проведено аналіз поточних заходів Національного банку України у сфері запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму, враховуючи характеристику проведених заходів у першому кварталі 2023 р. Доведено, що ризик-орієнтований підхід, який прописаний в чинному законодавстві України, охоплює всі необхідні напрями – від суб'єктів, яким притаманний підвищений рівень ризику, до суб'єктів із пониженим рівнем ризику – з метою мінімізації цих ризиків у процесі господарської діяльності, проте це не завжди відображається на практиці вітчизняних суб'єктів господарювання. За результатами проведеної оцінки зроблено висновок, що подальші розробки мають бути зосереджені на ще більш інтенсивній взаємодії українського законодавства та передового світового досвіду у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

Ключові слова: фінансові потоки банку, ризик-менеджмент, ризик-орієнтований підхід, FATF.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 15.

Томарович Тетяна Віталіївна – аспірантка кафедри фінансових технологій та консалтингу, Львівський національний університет імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, Львів, 79001, Україна)

E-mail: tomarovitch@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9984-0987>